

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ GERONTOOSVITI

Трансформація геронтоосвіти від інструменту ресоціалізації людей похилого віку, до формування в соціумі уявлень про старість як про період компетентної продуктивної діяльності декларативна, внаслідок соціальної незатребуваності інтелектуального потенціалу представників геронтогенезу [2].

Предметом наукових дискусій є питання про інтелектуальні можливості індивіда в період пізнього віку [1; 3]. Наукові дискусії можуть мати діалектичний характер з огляду на дефіцитарність експериментальних даних про інтелектуальний розвиток людини у завершальному періоді онтогенезу. Серед опонентів скептичного ставлення до інтелектуальних можливостей представників геронтогенезу Л. Анциферова, М. Смульсон, М. Холодна, Є. Голдберг та ін.

Для пролонгування інтелектуально активного довголіття необхідно визначити рівень психологічної готовності людей похилого віку до інтелектуальної діяльності. У лабораторії сучасних інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України проведено дослідження, мета якого – визначення ступеня здатності людини в період геронтогенезу до реалізації свого інтелектуального потенціалу. В експерименті взяли участь 257 людей віком від 56 до 97 років, різного соціального статусу, освіти і сімейного стану. 58% досліджуваних – жінки, 42% – чоловіки.

Результати дослідження доводять, що основною психологічною специфікою геронтоосвіти є деформація у людини базової потреби в безпеці, яка представлена роздумами про завершення життя і обмежує можливість оптимально реалізувати свій інтелектуальний потенціал. Деформація базової потреби в безпеці, як специфічна психологічна проблема, не однаково представлена на різних етапах геронтогенезу. У ранньому геронтогенезі вона має переважно гіпотетичний характер і її актуалізація відбувається в міру наближення до завершального етапу геронтогенезу і значною мірою впливає на психологічну готовність до навчання.

Результати дослідження показують, що для представників раннього геронтогенезу мотиваційні, пізнавальні, емоційно-вольові компоненти психологічної готовності до активної інтелектуальної діяльності не мають специфічних особливостей. На тлі підвищення пенсійного віку представники раннього періоду геронтогенезу сприймаються соціокультурним оточенням лояльно порівняно з представниками інших етапів геронтогенезу. В суспільстві відбувається ревізія з подальшим коригуванням відносин у соціальній перспективі до цієї категорії людей.

Представниками середнього етапу геронтогенезу можливість актуалізації свого інтелектуального потенціалу значною мірою обмежується соціальним неприйняттям старості як періоду активного соціально корисного життя. У середньому періоді геронтогенезу людина поступово психологічно змиряється з безперспективністю своєї соціально корисної активності і активно реагує на

проблему завершення життя, яка може стати для неї домінуючою. Відбувається різке зниження мотиваційного компонента психологічної готовності до освіти. Основною проблемою є не стільки обмеження, пов'язані з процесами старіння, скільки відсутність реальних можливостей соціальної реалізації свого інтелектуального потенціалу. Геронтоосвіта для представників зазначеної групи є переважно формою проведення дозвілля або способом вирішення особистих повсякденних проблем (юридична обізнаність, комп'ютерні курси), що є задовільним, але недостатнім результатом для необхідної ресоціалізації старої людини. Суспільство, надаючи освітні можливості для представників геронтогенезу, фактично значно обмежує можливість їх реалізації.

Результатами нашого дослідження доведено, що на всіх етапах геронтогенезу, включаючи пізній, зберігається високий рівень пізнавального компонента психологічної готовності до навчання.

Особливістю пізнього геронтогенезу є зниження здатності до співпраці з іншими в досягненні їх цілей. Порівняно з учасниками інших груп, у досліджуваних групи пізнього віку більшою мірою виражено уникнення невдач, вони вибирають завдання суб'єктивно легкі з високою ймовірністю досягнення успіху в їх виконанні. Відмітною рисою пізнього геронтогенезу є різке зниження емоційно-вольового компонента.

Для реалізації соціально-культурної інтеграції людей пізнього віку потрібна допомога фахівців-герогогів, базовий принцип в роботі яких має бути суб'єктні відносини.

Результати дослідження дають можливість зробити висновок про зворотність зниження рівня когнітивних здібностей і наявність значного інтелектуального потенціалу людини в період геронтогенезу. Завдання геронтоосвіти – розвиток індивідуальних здібностей і творчого потенціалу старіючої і старої людини може бути вирішено в тому випадку, коли згадані вище здібності та потенціал будуть фактично, а не гіпотетично затребувані соціумом. Тоді геронтоосвіта може стати ефективним завершальним компонентом non-stop освіти упродовж усього життя людини.

Список використаних джерел

1. Інтелектуальний розвиток дорослих у віртуальному освітньому просторі: монографія [Електронний ресурс] / М.Л. Смульсон, Ю.М.Лотоцька, М.М.Назар, П.П.Дітюк, І.Г.Коваленко-Кобилянська [та ін.] ; за ред. М. Л. Смульсон. – К.: Педагогічна думка, 2015. – 221 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/10064/>

2. Коваленко-Кобилянська І. Г. Суб'єктна активність людини в період геронтогенезу в умовах освітнього простору Інтернет [Електронний ресурс] / // Технології розвитку інтелекту/ Т.2, №2 (13), 2016 – Режим доступу http://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/issue/view/18

3. Смульсон М. Л. Психологія розвитку інтелекту: монографія / М.Л. Смульсон. – К.: Нора-Друк, 2003. – 298 с.